Glósur úr laganámi við Háskóla Íslands, 6 af 11

Bjarni Benediktsson – Háskóli Íslands – Laganám – Glósur – Stjórnarskrá 1911-1912-1913
Kjördæmaskipan 1911

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Uppvaxtar- og námsár
Askja 1-5, Örk 1

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

þess hve kosn. réttur og kjörgengi hefur verið rýmkað.
Þjóðin mundi heldur hafa kosið, að þessi höft yrðu ö-
lögð, heldur en að kosn. réttur væri rýmkaður svo
sem nú er gert. B. II 1054. Ekki hlýðir þó að bægja
sérst. stéttum frá kosn. rétti. Gömlu rökin f. kosn.
rétti hjúa B. II 1054.

Einar Jónsson. Viðsjárvert og athugavert að kjósa
alla þm. til e.d. með hlutfallskosn. um land allt. Þjóðin
getur ekki orðið ánægð með þetta fyrirkomulag. Þá
mundu sitja þar aðrir en gamlir embættismanna-
þjarkar, einkum úr Rvík. Geta verið greindir og góð-
ir menn í mörgum tilfellum, en ekki þeir, sem
vita best, hvar skórinn kreppir að í þjóðmálum
og atvinnuvegi, né hvað fjöldanum er fyrir bestu
almennt. Kjördæmin mundu missa þm. – Þó aldrei
nema segja megi, að allir eigi tiltölu í þeirri em-
bættismannaklíku, sem í e.d. sætu, og mun þjóðin
ekki gera sig ánægða með þá kjördæmaskiftingu,
sem af þessu leiðir. – Vill helst samþ. till. J.J.
um 7 og 7 þm., en þar sem vissa er fyrir, að
það ákv. yrði frv. að falli í e.d., sem og ekki
leggja út í að fylgja því. Með miðlunartill. 10 og 4.
B. II 1060-1. Með kosn. r. hjúa, gamlar röksemdir. B II 1061-2.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

3 tj skr. 1911.

Jón Jónsson (S.-Múl.) Sk.-Th. sagði: , að þetta væri að þingið væri þannig samsett, að fyrir gæti komið að það samþ. vanhugsuð l. , en það tefði fyrir áhugamálum þjóðarinnar. Eg er hér alveg á gagnstæðri skoðun. Þessi skoðanamismunur er grundvöllur þess ósamkomulags, sem um málið er, og hann átti að leggja hreint og blekkingalaust f. þjóðinni svo að þeir gætu skorið úr því, hvor stefnan er heppilegri. Ráðh. hefur tekist að raska þessum grundvelli verulega við meðferð málsins, og hefur það spilt við það. Ekki skal um sambandið milli rýmkunar kosn.-réttar og og deildaskipunarinnar. - Verð: hv. em spilt og fært hjá hv. ákær J. Öl. um þetta atriði. mun og greiða atkv. gegn frv. B. II 1062-4.

Jón Jónsson N.-Múl.: Aðalágr. í málinu um skipun e.d. um verulegan stefnumun að ræða: Framsókn annarsv., en íhald hinsv. Hvorir tveggja hafa miðað til síns máls. Mikil áhrif mun það hafa á gang málanna framvegis hvor stefnan verður ofan á. Hallast eindregið að því að hafa e.d. frjálslega skipaða. Allir dauðfrestir á lagasynjunum meðan dómsmálast. Dana var Íslands-rh. Að kjósa alla e.d. hlutfallskosn.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

um lönd alt til 12 ára, hvort sem alþ. er valið á þeim tímabili eða ekki, gæti leitt til einveldis í deildinni og gerræðis við m.d. um ýmis mikils varðandi þjóðmál. Hætta á að ýmis góð mál og þjóðleg yrðu dauðadæmd í e.d., auk þess sem slík skipun gæti orðið til ills þegar um stj.skifti væri að ræða. Það hefir mikið gert úr kostunum e.d., að deildarm. yrðu vitsigrri, lausir við hreppapólitík og hlutdrægni. En hreppapólitíkin verður ekki útilokuð með neinu kosn.-fyrirkomul. Þetta fer að öll. eftir hugarfari og hugsunarhætti þm. Hvar þm. væru búsettir og hvar þeir helzt mest fylgi mundi hafa áhrif á þá. Stendur straumur af þessum stöðvunarafli e.d. Vil þó hafa þingið í tveimur deildum, málin verða betur athuguð þannig en í einni málstofu. En vil hafa báðar deildir frjálslega skipaðar. Brtt. J.Þ. o.fl. eru miðlunartill. Býst ekki við að geta greitt frv.-atkv. ef till. falla og svo mun verða um fleiri þm. Ræður hér engin undirhyggja, heldur er hér kjarni málsins. B.II 1064-6.

Bjarni Jónsson Kemur sem íhaldssamari en hann, og er þeim engin hætta á hvirfilbyljum né mótvæg agagn nýjum kosnréttar. Tilfinningar þeirra stöðugri, þær en nægrunar hemming. Nái brtt. ekkar ekki fram að ganga, verð eg á móti málinu. B.II 1067.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1911.

B. II 1067.

Bj. Krist. tók aftur brtt. sína við 11. gr. (s. 90.)

Atkvgr. fór annars svo:

Brtt. ne. við 9. gr. (s. 90) var feld. með 13. atkv. gegn 12. B. II 1067, og var brtt. ne við § 6 fara með fallin. B. II 1068. ~~svo~~ og brtt. ne. við § 10 (s. 90), nema síðasta máls., og fyrsta brtt. ne. v. § 23 (s. 91). B II 1068.

Brtt. Sk. Th. við § 6 (s. 93) feld með 13. gegn 12 ~~atkv~~ fara með fallnar brtt. hans við § 10 (s. 93). B. II 1068.

Brtt. J. Jóns o. fl. við § 9 (s. 91-2) feld með 13 gegn 12 atkv. Þá voru og allar brtt. þeirra við § 10 feldar. B. II 1068-9.

Brtt. J. J. o. fl. við § 11 um að veita hjúum kosn.rétt var samþ. B. II 1069, skv. A 1190 en hinar brtt. þeirra við § feldar.

Brtt. Sl. Br. við § 11 (s. 93) sjálffallnar. B. II 1069; svo og brtt. ne. við § 11. B. II 1069.

Brtt. ne (s. 91) og J. J. (s. 92) við § 12 samþ. B. II 1070.

Brtt. ne við § 15 (s. 91) varatill samþ. B. II 1071

Brtt. J. J. við § 17 (s. 92) samþ. B. II 1071.

Brtt. J. J. við § 23 (s. 92) samþ. B II 1072 og atkvæta

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

brtt. ve. við § 23 þar með fallin. Mið brtt. ve. samþ. B. II 1072.

Allar brtt við ákv. um þst. salari feldar. B. II 1071-2.

Frv. þannig breytt samþ. með 19. atkv. gegn 6 og endursent e. d. (Nei sögðu Bern. Sv. Björn Hallsson. Björn Kr., Jón J. N.M., Jón Þork. og Magn. Bl.)

Ne. í e. d. telur n. d. hafa gert nokkurt stórvægilegar efnisbrt. á frv., sem hún telur því til spillis, en meiri hl. ne. leggur þó til að frv. verði samþ. óbrt., svo að því verði skotið undir atkv. þjóðarinnar og nýkosið aukaþing. A. 1193. Frv. var samþ. í e. d. án efnisumr. með 10 samhlj. atkv. B. I 488.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Kjördæmaskipun á þingi 1911.

Jón Þork. og Magnús Blöndahl báru fram frv. um kjördæmaskipun. A. 367.

31 þjóðkj. svo: þá 40 þjkj. alþm., er sæti skulu eiga á Alþ., skal kjósa eftir kjördæmum á þann hátt, er hér greinir:

Í Reykjavíkurkaupst. skulu kosnir 5 þm.

Í Árnesþingi, Kjalarnessþ., og Húnavatnsþ. 3 þm. í hverju þingi um sig.

Í Norðurmúlaþ., Suðurmúlaþ., Rangárþ., Hegranessþ., og Vaðlaþ. 2 þm. í hverju þingi um sig.

En í þessum kjördæmum, er nú verða talin skal kosinn 1 þm. í hverju: Seyðisfj. kaupst., Austur-Skaftafellsþ., Vestur-Skaftafellsþ. (Síðusýslu), Vestmannaeyjum, Borgarfjarðarsýslu (Skaggkarlasýslu), Mýrasýslu, Snæfellsness. og Hnappadals (Þórsnesþingi hinu syðra), Dalasýslu (Þórsnesþingi hinu nyrðra), Barðastrandarsýslu,
16. Vestur-Ísafj. sýslu, Ísafj. kaupst., Norður-Ísafjarðarsýslu, Strandasýslu (Balasýslu), Akureyrarkaupst., Suður-Þingeyjarsýslu og Norður-Þingeyjarsýslu.

Jón Þork. sagði: , að frv. byggðist á því, að

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

að kjósa bæri alt þingið í einu lagi, þm. alla, og samein. þ. velji síðan e. d. — Annarsstaðar á allfjölmennum þingum, t. d. í Finnlandi og Noregi, er látið nægja að kjósa í einu á alt þingið, og skifti svo þingið í deildir eða nefndir. Þar með er settur sá hemill á þingstarfið, sem nægja þykir. B. II 1987.

Jón Ól. telur að vísa beri frv. frá vegna þess að það brjóti í bága við stjskr. 914. B. II 1987-8.

Forseti: segir það ekki vera, því að breyta megi tölu alþm. með lögum. B. II 1988.

Jón Ól. og Pétur J. telja a. m. k. óþarft að bera frv. fram nú þegar á þessu þingi B. II 1988-9.

Jón Þorl. telur hins vegar, að menn þurfi nú þegar að gera sér ljóst hverjar brt. gera skuli á kjördæmaskipun í sambandi við stjskrbr. B. II 1988-1990.

Frv. vísað til stjskrn., og kom nál. aldrei B. II 1990.

Stjskr. 1912.

B. J. f. V. og Sk. Th. báru fram í n.d. frv. til stjskpl. um br. á stjskr. um hin sjerstl. málefni Íslands 5. jan 1874 og stjskpl. 3. okt. 1903 = frv. samhlj. frv. alþ. 1911. A. 158 ff.

Meðhaldsmenn frv. telja frv. að vísu engan veginn gallalaust, en þó sje í því rjettarbætur svo sem rýmkun kosn.rjettar, afnám konkj. þm. sem mikils sje vert um. B. J. f. V. bendir á að konkj. sje ekki annað en rh. kjör. R.h. sje ekki einungis tvöfaldur heldur sjöfaldur eftir gildandi stjskr. og hann geti verið það eftir að hann hefur af rh.dómi ef endir hans fer ekki saman við endi kjörtímabils. Hannes Hafstein hafi og gert þetta er hann valdi síðast kg.kj. þm. þá gerði hann það þvert ofan í vilja og skoðanir þáverandi meiri hl. og rh. sem við tók. Þó Kr. J. hafi hagað sjer öðruvísi, þá er engin trygging fyrir að svo verði jafnan. B. III 317.

Frv. vísað til 2. umr. í e. hlj. og 7 menn kosnir í n.: L. H. B., Guðl. Guðm., Jón Ól., Sk. Th., Jón Jónsson Rv., Kr. J., Valtýr Guðm. B. III 321.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

2.

Ne. þrítalsfnat:. Sk.Th. leggur til, að frv. verði samþ. óbreytt. A. 333-5. Telur mjög óheppilegt og því vítavert [illegible], að nýr dráttur verði á afnámi hinna kgk. þm. A.333.

[illegible] [illegible], S.Hl.B., Jón Ól., Jón Jónsson báru fram sérálit. þáltill. um stj.skrármálið, er þeir leggja til að samþ. verði í stað frv.: N.d. alþ. ályktar að skora á landsstj. að leggja fyrir næsta alþ. frv. til breyt. á stjskr. landsins, svo framarlega, sem þá verður ekki fengin vissa um gætar undirtektir af hendi Dana undir nýja samn. um sambandsmálið á grundvelli frv. millilandanefndar frá 1908. A.372. — Þessir menn segja í nál. sínu, að þeir álíti ákv. frv. um e.d. ekki heppileg. Að vísu beri nauðsynleg og tímabær breyt. að afnema kgkj. en hinsvegar mjög skiptar skoðanir um hvað í staðinn eigi að koma og enn mótfallnir ákv. frv. um að samein. alþ. skuli eftir sem áður kjósa nokkra menn til e.d. óbundnum kosn. Mála og í [illegible] kjósendafjölgun svo mikilli og snöggri sem í frv. og afleiðingar [illegible]. A.371.

Hv.J. og Valt.G. báru fram sérálit. rökst. dagskrá: Með því að horfur virðast vera á því,

Stj.skr. 1912.

at bráðlega verði leitað nýrra samn. um sambands-málið, en leiði til sambandssáttmála við Dani, og ef slíkum sáttmála bjóði: aftur að leita stj.skr.brt., álítur deildin, að heppilegast sé og kostnaðarminst fyrir þjóðina, að láta allar brt. á stj.skr. bíða, uns útséð er um, hvernig þessum samn. reiðir af, og telur því fyrir næsta mál á dagskránni. A. 372-3.

v. ð 2. umr. bar Guðl. Guðm. fram rökst. dagskrá: Með því að til stendur að leita samkomulags við Dani um sambandsmálið á grundvelli frv. millilandanna 1908 með þeim brt. er samkomulag fæst um, bæði inn á við og út á við, en það mundi að sjálfsögðu leiða til stj.skr.brt., þá telur deildin ekki rétt að gera samþ. um stj.skr.málið að þessu sinni og tekur því fyrir næsta mál á dagskránni: B III 321-2.

Sk. Th. heldur því fram, að þó meiri hl. láti sem sem það sé sinkum sambandsmálið, sem þarni komum til að fresta stj.skr. þá sé það samt aukning kosn.r. sem því valdi B. III 323. En þessi nýmæli, þoli enga bið og

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sama máli gegni um afnám lagaj. og fl. réttarbætur. frv. B. III 326.

J.S.B. þótti eigi vilja samþ. stj.skr.-ákv. jafnvel þó ekki stað- á staðfestingu konungs. Mestur hluti frv. óánægður með stj.skr. eins og frá honum var gengið í fyrra. B. III 328.

Ben. Sv. segist hafa verið á móti frv. í fyrra. Meðal þess sem mér líkaði ekki og taldi sjálfsagt að breyta nú var skipun e.d. Ákv. frv. ganga að því leyti í öfuga átt, [struck] að skilsmunur deilda verður sker. frv. jafnvel meiri en nú er og er þó ósamræmið nú fullkoml. nóg. Ekki vit í að hafa svo að segja tvö þing í landinu - sundrungin nóg samt. Og ekki getur slíkt greitt fyrir löggjafarstarfinu. Fyrir getur komið, að sömu menn hl.-verði ráðandi í hvorri deild. Hvernig verður þá þingræðið? Hvora deildina á stj. að meta meira? Var verið að fjölga þm. fjölmennustu kjördæmanna eða láta af- kjördæmakosn. fara fram á 6 þm. í stað tveggj. Mót: [illegible]legri breyt. á gildandi kjördæmaskipun. Stj. samið frv. um nýja kjördæmaskipun til að láta fylgja stj.skr. ef samþ. yrði, en frv. þetta mesti gallagripur. B. III 335-7. Víkur, að

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stj.skr. 1912

vh. (Skr.-fl.) skyldi velja 5 af 6 kg.kj. þm. frv.menn frá 1908, þó frv.menn hefðu komið að 20 þm. við kjördæmakosn., en samt auð-séð að þjóðin væri enn andvíg frv. B.III 338-9.

Skr.-fl. segir að útnefningar kg.kj. alls ekki gerða með tilliti til sambandsmálsins, það mál verður ekki til lykta leitt fyrr en það hefur verið borið undir atkv. þjóðarinnar. B.III 341-2.

Rökstudd dagskrá Guðl. Guðm. samþ. með 15 atkv. gegn 7. ~~[illegible]~~. B.III 346-7. og málið þar með úr sögunni.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

L.H.B. bar fram þáltill. um stjórnar. málið svohlj.: N.d. alþ. ályktar að skora á landsstj. að leggja fyrir næsta alþ. frv. t. brt. á stjskr. landsins, svo framarlega sem þá verður ekki fengin vissa um góðar undirtektir af hendi Dana undir nýja samn. um sambandsmálið á grundvelli frv. millilandan. frá 1908.
A. 484.

Við þessa till. bar B.J.f.V. fram þá brtt., að orðin „á grundvelli frv. millilandan. frá 1908" falli niður.
A. 484.

Þessi till. kom aldrei til umr. Sbr. umr. B. III 1116.

Guðl. Guðm., St. St. í Eyfj., Jón J. f. H., Sig. St., Jens Pálsson, Valtýr G., báru fram svohlj. þáltill. í sameinuðu þingi: Alþ. ályktar að fela ráðh., að bera fram við hans hátign konunginn, að leitað verði nýrra samninga um sambandsmálið milli Danmerkur og Íslands. A. 468.

Ekkert að græða á umr. B. I. 68-84.

Till. samþ. með 31 atkv. gegn 5. B. I 85.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Kosnl. 1912.

B. J. f. V. bar fram frv. t. l. um brt. og viðauka v. l. um. kosn. t. alþ. 3. okt. 1903. A. 164 ff.
Frv. er: samhljóða við stjórnar.frv. Um hlutfallskosn. skyldi gefa út sérstök lög, en þarna var ákv. um kjördæmaskipanina, skyldi henni nokkuð breytt en: aðalatr. haldast óbreytt, og skifti því ekki frekar máli.

Ekki sést að frv. hafi verið tekið til umr.

Matth. Ól. bar fram þáltill. um brt. á kosnl. en fyrir henni skifti hér engu. A. 424.

1.

Stjskr. 1913.

B. J. f. V., Sk. Th. og Ben. Sv. báru fram í n.d. frv. t. stjskpl. um brt. á stjskr. um hin sérstakl. málefni Íslands 5. jan. 1874 og stjskpl. 3. okt. 1903.
A. 277 ff.

§§ 1-5 skifta ekki máli.

[6. : 8. gr. stjskr. falli burt, en í hennar stað komi: Konungur getur rofið Alþ., og skal þá stofnað til kosn. áður en tveir mán. séu liðnir frá því, er þingið var rofið, og skal Alþ. stefnt saman innan árs frá þingrofi.]

[7. gr.: 11. gr. stjskr. falli burt, en í stað hennar komi: Efnið alveg samhlj. stjskr. 1920 § 23.]

8. gr.: 4 gr. stjskpl. 1903 og 4. gr. stjskr. falli burt, en í stað þeirra komi: Á Alþ. eiga sæti 36 þjóðkj. Alþm. Tölu þeirra má breyta með lögum.

9. gr.: 5. gr. stjskpl. 3. okt. 1903 (15. gr. stjskr.) falli burt en í hennar stað komi: Alþ. skiftist í tvær deildir, e.d. og n.d. Í n.d. eiga 24 þm. sæti, en í e.d. 12. Skulu þeir kosnir í sameinuðu þ. úr flokki þm. til allra þinga, er háð verða á kjörtímabilinu, í fyrsta sinn sem Alþ. kemur saman eftir það, er nýjar kosn. hafa fram farið. Verði þingsæti autt í e.d., kýs sameinað þ. í skarðið, þá er þm. hefur kosinn verið í hins stað.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

10. gr.: [illegible] gr. stjskr. falli burt, en í hennar stað komi: Þeir skulu kosnir til 4 ára í sérst. kjördæmum, óhlutbundinni kosn., eftir því sem kosnl. mæla fyrir. Nú deyr þm. á kjörtímabilinu, eða fer frá, og skal þá kjósa þm. í hans stað fyrir það, sem eftir er kjörtímans. – Nánari reglur um kosn. verða settar í kosnl.

11. gr.: 6. gr. stjskpl. 3. okt. 1903 (17. gr. stjskr.), falli burt, en í staðinn komi: Kosnrétt til Alþ. hafa karlar og konur, sem eru fædd hér á landi eða hafa átt hér lögheimili s.l. 5 ár, og hafa náð lögaldri, er kosning fer fram. Þó getur enginn átt kosn.rétt, nema hann hafi verið heimilisfastur í kjördæminu [illegible] eitt ár. Nú hafa hjón óskilin fjárlag og missir konan eigi kosn.rétt fyrir það.

12. gr.: 18. gr. stjskr. orðist þannig: Kjörgengur til Alþ. er hver sá, sem kosn.rétt á, ef hann er ekki þegn annars ríkis eða a.ö.l. í þjónustu þess. – Kjósa má samt þann mann, sem ekki á heima í kjördæminu eða hefir verið þar skemur en eitt ár, en heimilisfastur skal hann hafa verið á Íslandi a.m.k. síðasta árið áður en kosning fer fram.

13. gr.: 7. gr. stjskpl. 3. okt. 1903 (19. gr. stjskr.)

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913.

falli burt, en í staðinn komi: [Reglul. Alþ. skal saman koma lögmæltan dag annaðhvort ár, hafi konungur ekki tiltekið annan samkomudag fyrir það ár. Breyta má þessu með l.] — Nú krefst meiri hl. þm. hvorrar deildar, að aukaþ. sé haldið, og kveður þá konungur Alþ. til setu svo fljótt sem unt er. Reglul. Alþ. má það eigi lengur sitja en 4 vikur án samþ. konungs.

§ 14. um friðhelgi Alþ.

§ 15. í 8. gr. stjskpl. 3. okt. 1903. (1. mgr. 25. gr. stjskr.) falli burt, en í staðinn komi: [Fyrir hvert reglulegt alþ. skal, undir eins og það er saman komið, leggja frv. til fjárl. fyrir það fjárhagstímabil, sem í hönd fer.]

§ 16. í 26 gr. stjskr. falli burt, en í staðinn komi: Efni samhlj. og stjskr. 1920 § 39.

§ 17. í 29. gr. stjskr. falli burt en í staðinn komi: Alþ. sker sjálft úr, hvort þm. þess sé löglega kosnir, svo og úr því, hvort þm. hafi mist kjörgengi.

§ 18. í 10. gr. stjskpl. 3. okt. 1903 (34. gr. stjskr.) falli burt, en í staðinn komi svo látandi ný gr.: Samhlj. að efni stjskr. 1920 § 47, nema nú er gert ráð f. mörgum rh.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

§§19–22 skifta ekki máli.

§23. 61. gr. stjskr. orðist svo: Á lagaboða samþ. stjskl. 1915 §21 (64. gr. stjskr. 1874 með viðaukum) og stjskr. 1920 §76, 1. og 2. mgr. verða í upph. 2. mgr. standa „í sambandinu milli Ísl. og Danm." en nú „í sambandl. Ísl. og Danm."

§24. með sérst. lagaboði má kveða á um, að þeim lagafrv., er Alþ. hefur samþ., megi skjóta til leynilegrar atkvgr. Alþ.kjósenda annaðhvort til samþ. eða synjunar. — "Heimild þessi er þó þeim skilyrðum bundin, að fullur þriðjungur hvorrar þingdeildar og þrjú þúsund kjósendur krefjist atkvgr., enda sé sú krafa komin stjr. í hendur stj. fjórtán dögum eftir að l. voru afgreidd frá Alþingi. Konungsstaðfestingar skal þó fyrst leitað, er kjósendur hafa samþ. Alþ.frv. með atkvgr., eða hinn lögákveðni frestur er liðinn, án þess að atkvgr. hafi verið krafist. — Undanþegin þessari atkvgr. eru fjárl. og fjáraukal., svo og þau l., er öðlast skulu gildi áður en 4 mánuðir eru liðnir frá því, er þau voru afgreidd frá þinginu.

Ákv. um st.-sakir: umboð kgkj.-þm. falli niður, þegar er stjskpl. þessi koma í gildi, og skulu þá þegar fara fram nýjar kosn.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913.

B. J. f. V. talar fyrir frv. v. 1. umr. n. d.

Segir alla sammála um afnám kg. kj. þm., enda eigi þeir ekki heima í því stj. fyrirkomulagi, sem hér sé. Algerlega rangt gagnvart kjósendum að rh. hafi rétt t. að kjósa 6 menn inn á þingið. Upphafl. ætlast t. þ. a. veldir væru hæfir menn og reyndir, en svo hefur alls ekki reynst, heldur hafa kg. kj. ætíð talið skyldu sína að fylgja rh. að málum. Rh. þannig verið margfaldur á þinginu. b. 94.

J. Ó. B. talar um þær brt., sem lengi hafi verið taldar nauðsynlegar á stjskr. og nefnir þar kosn.rétt og kjörgengi kvenna, afnám kg. kj. þm. b. 99.

Sk. Th. segir frv. aðalh. verk B. J. f. V. og kveðst sjálfur ekki frv. sammála að öllu leyti. b. 100

H. H. telur óheppilegt að leggja nú út í nýjar deilur út af ríkisráðinu b. 103–5. Ekkert af brt., sem frv. fer fram á, þess eðlis, að þær geti ekki beðið án skaða til næsta þings, ef ekki lengur. b. 105.

Valtýr Guðm. telur að afnámi kg. kj. og skipun e. d. bráðliggi ekki svo á. Fyrir-

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

komulagið sbr. frv. beinlínis hættulegt og mikla verra en að hafa þingið óskift. Ef þingin er skift í 2 deildir, þá er ljóst, að önnur á að vera íhaldssöm kosin til þess að hindra alt of mikið fljótræði, verða valdamenn konar hæfileikar til að koma í veg fyrir að einar kosn. geti komið of miklu breytingum til leiðar. Þessvegna er t.d. alstaðar íhaldssöm kosin, því að við kosn. sem koma miklum og skjótum breytingum af stað er meira farið eftir því, sem tilfinningarnar segja en skynsemin hugðum. Í sambandsríkinu Austurr.-Ungv.l. og Engl.-um sitja mest megnis erfðasæti. Annarst. eru e. nálæt. þm. kosnir æfilangt. t.d. Astralíu, sem hefir fyrirmynd, hvað alt frjálsræði og heppilegt stj. fyrirkomulag snertir. , svo og í Canada. Í þvr. um Home rule á Írlandi eru allir e.d. menn [illegible]. Þeir álíta óttalegt að hafa verandi e.d.-b.þm. þetta ekki svo hættulegt. Því að í raun og veru eru þessir menn kjörnir af fulltrúum þjóðarinnar- þeir eru einkum þar sem góð flokkaskifting á sér stað - kosnir af þjóðinni, en aðeins gegnum aðra fulltrúa hennar. Og er ekki rh. með neitt flokkavalinu sömu [illegible] til að velja þessa menn

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913.

heppilega og öllum mögnum? Eg held það. E.t.v. réttara að útnefna þá ekki alla til jafnlangs tíma. ~~Þetta~~ Betra að þeir fara frá á mismunandi tíma, t.d. 2 hvert ár. Þá kæmist meira jafnvægi á eftir því, sem mismunandi stjórnmálaflokkar sætu að völdum, svo að þeir vægju nokkurn veginn salt hver á móti öðrum, að því er stjórnmálastefnu snertir. 6-118.

Kristinn Daníelsson. Það liggur á þessum l. þó ekki væri nema vegna afnáms hinna konungkj. þm., en um afnám þeirra eru allir stjórnmálamenn landsins sammála. Enda felst nauðsyn þess í þeirri reynslu, sem fengin er af okkar stuttu þingræðissögu. Allir geta séð að kalla hve fráleitt það var 1909-11, er nýfallt þingræðið hóf göngu sína með þann stein um fótinn, 6 konungkj. þm., andvíga þeim þingmeirihl., sem fara átti með vald og vilja þjóðarinnar. Hvern dóm sem menn leggja á ágreininginn, sem orsökin er af þessu, munu allir vera sammála um að slíkur hemill sé ósamrímanl. við tilgang þingræðisins 6.121-2. Nefnir síðan nauðsyn á kosn.r. rýmkun og vikisvaldsákv. 6-122

Jón Ólafsson segir mikinn áhuga almennings að fá sumum breyt. framgengt. 6.123. Menn vilja losna við kg-kj. þm.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

J. G. hefði: e. t. v. notlent til síns máls af skipun vh. og
lagbj. fólki altið saman, en var illa við til, að skr.
stjórn. fær ekki saman sá tími, sem ~~lagbj. vildu að~~
vh. sitji að völdum og kjörtið lagbj. fyrr. Getur
þá vel svo farið að þeir standi allir andstæðir vh.
Auk þess eigi réttvíst að vera bæta við meiri hl.
þann, sem skapast við kosn. 6. 124. Þá hafa menn
áhuga á að endurskoðun landsreikn. verði: breytt svo,
að samein Alþ. kjósi 3 endursk. með hlutfallskosn.
6. 124. — Frv. vísað til 2. umr. 7. manna ne.
kosin: Jón Magn., Pétur J., S. St. B., B. J. f. V.,
Jóh. Jóh., Stef. Stef., Jón Ól.,

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913

L.H.B., Jón Magn., Jóh. Jóh., G. Eg., St. St., B.J., gáfu út meiri hl. nál. A. 932-6.
Segjast telja rétt að byggja í öllum aðalatr. á stjskr. frv. frá 1911. A. 932. Meiri hl. ne. telur að halda beri tvískiftingu í deildir og að brýna nauðsyn beri til, ef kosnr. er rýmkaður svo, sem til er ætlast hér, að setja nokkra tryggingu fyrir því, að önnur deildin verði skipuð reyndum mönnum. Nokkra tryggingu fyrir þessu sé, að taka upp það ákv., að öll e.d. sé kosin hlutbundnum kosn. um land alt í einu lagi, og að kosnr. og kjörgengi til e.d. sé bundið við 35 ára aldur. A-933. Telur ekki tímabært að leiða í l. alþýðuatkv. um löggjafarmál. 933. Rætt um till. nd. fyrir um kosnr.- og kjörgengi, en það þarf ekki að fara.

B.J.f.V. gaf út sérálit. A. 936-939. Telur um þá breyting meiri hl. að fjölgun kjósenda muni hafa í för með sér mikla byltingu, en þurfi að hamla í gegn. Þessi ótti ekki á rökum reistur, því að öll þjóðin er jöfn að ætterni, gáfnafari og menning allri. Menn og konur alast upp saman, fá sömu mentun, lifa við sömu kjör og hafa sömu áhugam-

efni og álitamál. Stéttamunur er enginn, því að af 5 bræðrum getur hver einn verið skr., annar bóndi, þriðji sjómaður, fjórði: skósmiður og fimmti: kaupmaður. Úr því svo er, þá er og auðséð, að kosn. niðurstaðan verður hin sama, hvort sem allir kjósa eða þeir einir, sem nú hafa réttinn. Þess v. missir enginn neins í, þótt allir fái sjálfsagðan rétt sinn í einu. Þess v. ekki ást. til að skerða mönnum rétt sinn er hafa. Þá fellur og ást. meiri hl. til að kjósa tvö þing, sitt með hvorju móti: þeir velja menn e. og n. deild. en það sem tvö þing. Með till. meiri hl. eigi að vera fengin stöðvun í þinginu og fastheldni við það, sem áður var. En ekki er alit gott að liggja við stjóra. Í öðru lagi er slíkrar stöðvunar engin þörf, er konur hafa fengið kosn.rétt, því að almennt er að konur eru tregari vanalega en karlmenn og fastheldnari. Þá má einnig ætlast að afturhaldið verði ofan á í ýmsum málum. – Hinn mesti ókostur að annað þingið skuli vera kosið hlutbundnum kosn. Mundi svo fara að Reykjavík og aðrir bæir réðu kosn. þeir sem eru í sínu sambandi við hana. A. 937-8. Vilji deildin að kjósast hlutfalls-kosn. um land alt, er réttast að kjósa svo einmenn 6 menn í st. hinna konkj. en láta alt haldast óbr. að öðru. A. 938.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913.

í þessar brtt. skifta máli.

V:ð 6. gr. frv. Frá ne.: Konungur getur rofið n. d. Alþ., og skal þá stofnað til nýrra kosn., áður en tveir mánuðir sjeu liðnir frá því, er hún var rofin, og Alþ. stefnt saman eigi síðar en næsta ár. A. 934. Þessi brtt. var feld með 15 gegn 10. E. 1659.
og 6. gr. frv. sjálfs einnig feld. E. 1659.

V:ð 8. gr. Í stað „36" komi „40" Þessi brtt. var samþ. og 8. gr. einnig svo breytt. E. 1659.

V:ð 9. gr. Frá ne.: Alþ. skiftist í tvær deildir, e. d. og n. d. Í n. d. eiga sæti 26 þm., kosnir í hlutbundnum kosningum í kjördæmum landsins, en í e. d. eiga sæti 14 þm.; þm. e. d. skulu kosnir hlutfallskosn. í einu lagi um land alt og jafnmargir varamenn. A. 934

V:ð þessa brtt. var B. J. f. V. fram brtt.: Í stað „skulu þeir" í síðari málsgr. komi: skulu 6 af þeim. — Aftan við bætist: en 8 skulu kosnir af sameinuðu þingi A. 939.

Brtt. B. J. f. V. samþ. 14 gegn 11 og brtt. meiri hl. ne. samþ. svo breytt. E. 1660.

V:ð 10. gr. þm. n. d. skulu kosnir til 4. ára. þm. e. d. skulu kosnir til 8 ára, og fer helmingur ~~þeirra~~ frá 4. hvert ár. Deyi þm. n. d. meðan á kjörtímanum

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stendur eða fari frá, skal kjósa þm. í hans stað, en að eins fyrir það tímabil, sem eftir er kjörtímans. Verði á sama hátt autt sæti í e.d., tekur sæti hans varamaður sá, er í hlut á. A.934-5.

V:I þessa brtt. bar B.J.f.V. fram brtt. um að [illegible] orðist svo:

Þm. kosnir óhlutbundinni kosn. skulu kosnir til 4 ára, en þm. kosnir hlutbundinni kosn. til 8 ára og fer helmingur þeirra frá fjórða hvert ár. Deyi þm. kosinn óhlutbundinni kosn. meðan á kjörtímanum stendur eða fari frá, skal kjósa þm. í hans stað, en að eins fyrir það, sem eftir er kjörtímans. Verði á sama hátt autt sæti í flokki þm. kosinna hlutbundinni kosn., tekur sæti hans varamaður sá, er í hlut á. A.939.

Brtt. B.J.f.V. samþ. og brtt. meiri hl. ne. svo breytt. og gr. þannig á breytin 6.1660.

V:I <u>11</u>. gr. Frá meiri hl. ne: gr. orðist svo:

Kosn.rétt við óhlutbundnar kosn. til alþ. hafa karlar og konur, sem fædd eru hér á landi eða hafa átt hér lögheimili s.l. 5 ár og eru 25 ára, er kosningin fer fram; þó getur enginn átt kosn.rétt, nema hann hafi óflekkað mannorð,

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913

hafi verið heimilisfastur í kjördæminu 1 ár og sé
fjár síns ráðandi, enda ekki í skuld fyrir þeginn
sveitarstyrk. Ennfremur eru þau skilyrði sett, að
hinir nýju kjósendur, konur, og þeir karlmenn,
er ekki hafa kosnrétt skv. stjskpl. frá 1903, fái
ekki rétt þann, er hér um ræðir, öll í einu, heldur
þannig, að þegar semja á alþ. kjörskrá í næsta
sinn eftir að l. þessi eru komin í gildi, skal
setja á kjörskrána þá nýja kjósendur eina,
sem eru 40 ára eða eldri, og að ö. leyti full-
nægja hinum alm. skilyrðum til kosn.réttar.
Næsta ár skal á sama hátt bæta við þeim nýjum
kjósendum, sem eru 39 ára, og svo framv. lækka
aldurstakmarkið um eitt ár í hvert sinn, til þess
er allir kjósendur, konur sem karlar, hafa
náð kosn.r. svo sem segir í upphafi þessarar
greinar. — Nú hafa hjón óskilinn fjárhag,
og missir ekki konan kosn.rétt, sem fyrir því. —
Með sömu skilyrðum hafa karlar og konur, sem
eru 35 ára eða eldri, kosn.rétt til e.d. A. ö. l.
setja kosnl. nánari reglur um kosn. og um það,
í hverri röð varamenn skuli koma í stað
aðalmanna í e.d. — A. 935.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

v: Þ þessa brtt. bar B. J. f. V. fram brtt.:

Fella skal burt „og sé fjár síns ráðandi — : upph. þessarar greinar" — Fella skal og niður síðustu mgr.: „Með sömu skilyrðum — e. d.". A. 939.

Brtt. B. J. f. V. voru felldar, en brtt. ne. samþ. óbreytt og gr. þar með ákvæðin. 6. 1660–1.

v: Þ 12. gr. Frá meiri hl. ne.: Gr. orðist svo:

Kjörgengur til n. d. alþ. er hver sá, sem kosn.-rétt á til deildarinnar; kjósa má samt þann mann, sem á heima utan kjördæmis eða hefur átt þar heima skemur en eitt ár. En heimilisfastur skal hann hafa verið á Íslandi a. m. k. síðasta árið áður en kosning fer fram. Kjörgengi til e. d. á hver sá, er kosn.-rétt á til þeirrar deildar. — Þeir dómendur, er hafa ekki umboðsstörf á hendi, eru þó hvorki kjörgengir til n. né e. d. A. 935.

B. J. f. V. bar fram brtt. við þessa brtt.:

Mgr. „Kjörgengur til — þeirrar deildar" skal orða svo: Kjörgengur í þingsæti, sem kosið er til með óhlutbundnum kosn., er hver sá, sem kosn. á til þeirrar kosningar; sama er og um kjörgengi í þingsæti, sem skipuð eru með hlutbundnum kosningum,

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stjskr. 1913

at sá er kjörgengur, sem kosn.r. hefur til hlut-
bundinna kosninga. A. 939.

Brtt. B. J. f. V. var feld, en brtt. meiri hl. ne. samþ. óbreytt og gr. þannig ákveðin. 6. 1662.

Engar brtt. komu við §§ 13–18. og þær samþ. óbreyttar. 6. 1662. Sama um § 23. 6. 1663.

§ 24 (alþýðuatkv.) var feld með 20–3. 6. 1663

Ákv. um st. sakir: Frá meiri hl. ne.:

umboð hafi þm. falla niður, þegar stjskpl. þessi koma í gildi, og skulu þá kosnir í fyrsta sinn allir 14 þm. til e.d. og jafnmargir varamenn með hlutfallskosningum um land alt. — Á fyrsta reglul. Alþ. eftir kosningar skal ákveða með hlutkesti, hverjir e.d. menn skuli fara frá eftir 4 ár. — Alm. óhlutbundnar kosn. skulu fara fram sem fyrst eftir hlutfallskosn. til e.d., og ekki síðar en innan ársfjórðungs. — 2. mgr. 12. gr. taka ekki til dómara þeirra, er nú skipa landsyfirréttinn. — Brt. á bráðab.ákv., sem skilyrði: fyrir kjörgengi, nær ekki til þeirra manna, sem þá kunna að eiga setu á Alþ. er stjskpl. þessi öðlast gildi. — Heimilisfesta innanlands er heldur ekki skilyrði: fyrir kjörgengi. A. 936

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

B. G. f. V. bar fram brtt. við þessa brtt.:

Fyrir „aldir 14" komi: 6. – Aðra mgr. skal orða svo: Á fyrsta reglul. Alþ. eftir kosn. skal ákv. með hlutkesti, hverjir skuli fara frá eftir 4 ár, þeirra sem kosnir voru hlutbundnum kosningum. – (Hér síðustu mgr. falli orðin „til e.-d.".) A. 939.

B. G. f. V. tók aftur þá mgr. sem er í sviganum hér að framan. 6. 1663. A. ö. l. var brtt. hans samþ. –

Svo lítur út sem síðasta mgr. í brtt. meiri hl. nd. (neðst á síðustu síðu) eigi þar ekki heima, heldur hafi hún verið brtt. B. G. f. V. við mgr. þá sem prentuð er næst á undan. 6. 1663. A. m. k. er 5. mgr. ákv. um st. sakir prentuð svo á þ. A. 1084, sem hér hafi verið um brtt. að ræða samþ. við 2. umr. n.d., „Heimilisfesta innanlands er heldur ekki skilyrði: fyrir kjörgengi þeirra manna, sem þá kunna að eiga setu á Alþ.: er stj.skipl. þessi öðlast gildi!!"

Ákv. um st. sakir, sbr. till. nd. 2, samþ. með þessum brtt. B. 1663.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Stj.skr. 1913.

Þ.J. 2. umr. n.d. talaði: fyrstur Jón Magnússon
framsm. meiri hl-ns. Hann lýsti yfir að till. ne.
sem skipun þingsins væri: e.t.v. ekki tekið vel,
sérstaklega vegna þess að farið er þar fram á
fækkun þjóðkjörinna, sem mun vera nokkuð viðkvæmt
atriði. Fyrirkomulag. það, sem ne. stingur upp
á hafi mikla kosti. þegar kosn. r. er gerður svona
almennur þarf að setja einhverjar skorður. þessi
skipun e.k. mundi og draga úr hreppapólitík og
hrossakaupum, því þ.m. e.d. mundu skoða sig
sem fulltr. þjóðarinnar í heild. Sú deild mundi
skipuð, reyndum, þektum mönnum og sæmil.
þeim sönnum, er áður hafa setið á þingi. Því
haldið fram, að hlutbundnar kosn. um land alt
mundi leiða til að helst væri Reykvíkingar
kosnir og þá einkum ritstjórar. Efa að
þetta sé rétt, en sé svo hefði ekki skaðað:
skaðinn, því að það er vitanlegt, að þeir -
stöðu sinnar vegna- hljóta að sinna mest
almennum málum og athuga þau. Hefur verið
okkar skaði, að við höfum aldrei átt þá menn,
sem eingöngu hafa getað gefið sig að politik.
Flestir hafa orðið að hafa stjórnmálin sem
hjáverk. E. 15/8. Vígsluna vék B.J.f.V.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

18.

um að enga byltingu muni leiða af nýjum kosn.réttar. 6.1578-80.

B.J.f.S. segir að það sé óneitanlegt, að skv. fyrirkomulagi meiri hl. á c.-d. munum við fá betri menn inn á þingið. Slíkt valdamanna hvort þeir verða að sama skapi ~~[illegible]~~ virðingu[?]. Þeir hagast með að komast á þing, sem eru kunnir um land alt. En að hverju þeir eru kunnir, getur ekki eins miklu. Það gera einmitt bralldarar, málrófsmenn og ákafamenn, sem komast að — hvassir og fjölhæfir ritstj. og byltingamenn. En meiri líkur til þessa þar, sem stjórnir flokkanna hafa aðsetur sitt og þar ráða mestu um listana. Hver flokkur mundi þá setja á listana þá, sem mestar líkur væri til að mest fylgi hefðu. Þannig mundu þá komast að óróaseggir, ritvassir æsingamenn, sem ekki væru íhaldssamir, en hins vegar gamlir ítölfastir, aftur haldssamir embættismanna. Þjóðarinnar. Niðurstaðan yrði þannig þveröfug við það, sem meiri hl. ætlast til. 6.1581.
Það er a.ö.l. um byltingahættuna og nýjum kosn.réttar með sömu rökum og í nál. og þarf ekki að taka það upp. 6.1581-6. Segist —

Stjskr. 1913.

þora að setja höfuð sitt að veði: fyrir, að þjóðin vilji ekki að öll e.d. verði: kosin hlutbundnum kosn., og hinir geta sett þingsæti sin í veð. Það mun sjást að og held höfðinu. 6.1585. Ef mínar till. falla verður ekki hægt að koma fram stjskr. brt. á þessu þingi. 6.1586.

Hannes Hafstein er ekki eins mótfallinn framgangi málsins og við 1. umr., kemur einkum af því að nú telur hann fundið orðalag um ríkisráðsákv., sem vegnandi sé hvort konungur geti fallist á. Sammála brtt. ne.: öllum aðalatriðum. 1586-8.

Stef. Stef.: kveðst hafa skrifað undir nál. með fyrirvara, einkum vegna ákv. um e.d. Skv. till. meiri hl. verður e.d. sett að nokkru leyti til höfuðs n.d. eða á að vera eins konar tjóðurband til að sjá um, að n.d. fari ekki að neinu ógætilega að ráði sínu. Ég og ber það traust til þeirra manna, sem kosnir verða í einst. kjördæmum, að þess gerist alls ekki meiri þörf heldur en hingað til að þeim sé skipaður einskonar yfirráðamaður með e.d., enda sýnir reynslan

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

að deildirnar jöfnum höndum breyta og bæta hver
fyrir annari. Þegar e.d., sem hefur lítið samband
við n.d., á að vera slagbrandur fyrir þeim fyrir
~~ýmsum~~ framkvæmdum, sem n.d. vill að komist
á, þá er bersýnilegt, hve mjög það dregur úr
~~ábyrgðar~~tilfinningu manna, að vita þann hreinsunar-
eld yfir höfði sér. Með ákv. um 35 ára aldurs-
marki til e.d. er fullkomlega fullnægt því nauð-
synlega íhaldi, sem e.d. á að vera, svo og með
því að hafa 6 þm. kosna hlutbundnum kosn.
með tvöfalt lengra kjörtímabili en aðrir þm.
Enda megi ætla, að þessir þm. verði í samvin-
ni við hina 8 sá vakandi kraftur deildar-
innar. Bl. 1591-2. Skv. till. ne. mundi og þurfa að
fækka kjördæmakosn. þm. Þetta mun mælast mis-
jafnlega fyrir almennt, ~~þótt~~ hin einstöku héruð
kunna því illa að missa áhrif á þingmannsval.
Þeir menn sem svona eru kosnir mundu heldur
ekki verða eins kunnugir staðháttum og áhuga-
málum einstakra héraða og er þá mjög mikið
undir því komið að svo sé. Bl. 1592. Er einnig
mótfallinn því að láta svona langan tíma líða
þar til kosn.réttur ungra manna kæmi að fullu til
greina. Bl. 1592-4.

Stjórnar. 1913.

Sk. Th. kvaðst geta felt sig við, að e.d. sé kosin öll í einu lagi hlutbundnum kosn. sem land alt, en ekki við að kosnréttur og kjörgengi sé bundið við 35 ára aldur. Benti á, að í mörgum málum eigi ekkert ískyld rétt á sér, og þótt það sé gott í öðrum, þá sé engin trygging fyrir, að eldri kjósendur en 35 ára kunni hér betur að greina á milli en hinir yngri, þ.e. þeir sé hóinum betri eða síð frjálslega hugsa kominn. Hitt þjóst að allir, sem fulltíða eru orðnir bera ábyrgð á því, að eigi sé af þjóðfélaginu, né í gerð einstaklinga þess eða annara, eitt eða neitt framið, sem rangt er og bar þeim því að sjálfsögðu öllum kosn. og kjörgengisréttar, frá þessu sjónarmiði, hvort er um e. eða n.d. ræðir.
B. 1596-7.

L. H. B. tjáir sig fáanlegan til að gera nokkrar tilslakanir af framangengnum frv. sít: t.d. á einhverjum smáatriðum viðv. skipun e.d., eða kosn.r. vinnu-manna og kvenna, en álítur þó hömlur rangsýn-legar, ef við stæðum okkur ekki að leiðréttast alt of mikið fyrst í stað. Ef aldur þessi kjósenda-hópur hefði mátt víða 1905 mundi enn engin

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sína spotti verzlunin. Seldur mundi líklega enginn af þeim sem voru með maltin milli landa samur. Hafa viðkomu. Þessvegna nauðsyn að búa svo um, að kjósenda flokkinn komi ekki alt í einu. Það nýti á að tryggja sem best skipun e.d., alkjört jafn-marga og þær eru nú margir kommúnistar. Til mála gæti komið að hún inn hlutfallskosn. þm. í e.d. væri komin í fleiri en einu kjördæmi, t.d. 4 fjórðungakjördæmum, eða annað því líkt. Því að þó slakað væri til í þessu væri þó grundvöllinum haldið. 6.1601-2.

Einar Jónsson telur óvanalegt að þörf sé á þessu mikla í haldi í e.d. Hingað myndu velgjast gamlir embættismenn einkum úr Rvík og kaupst. og má tröllatrú á þessháttar vali. 6.1606.

Magnús Kristjánsson telur till. meiri hl. um e.d. mjög varhugaverða, þetta fyrirkomulag leiði að leiða til að kjördæmum fækki, og það muni valda miklli óánægju um land alt. Hyggur það vera ætlunarverk „að landið kjósi alt eitt kjördæmi en öðrum skipulagi sett fyrir kjörgengi og kosn.r. til e.d. en þeirra n." 6.1608. Nauðsynlegt að þeir sem vilja þessa skipun á e.d. geri grein fyrir hvernig þeir

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

23.

Stjskr. 1913.

vilji hafa kjördæmum. 6.1608-9.

Guðm. Eggerz segir það sérstaklega öllum kunn-
ugt að þjóðin vilji fá betri [illegible] afnumda. 6.1610.
Í [illegible] kjósendafjölgunar nauðsynlegt að skipa e.d. svo
að hún verði líklegri til varanlegs íhalds en n.d.
En þó að vonlaust væri með 8 ára kjörtíma
og 35 ára kosn. rétti. Í sjálfu sér varða það eldri
þættir stjórnmálanna, sem til e.d. verða [illegible]
hvernig sem þeir verða kosnir, hvort heldur með
hlutfallskosn. eða á annan hátt. Af till. væri [illegible]
leiðar að e.d. verður kaupstaða- eða jafnvel Reykjav.
þing, þar sem kjósendur út um sveitir geta ekki
notið sín í þessum kosningum. Vonlaust til
þó að þessir menn mundu skoða sig sem full-
trúa alls landsins, en af einhverju stórmál, sem
snerti Rvík sérstaklega, kæmi til atkv., væri
hætt við, að þeir hölluðust á Rvíkur sveifina.
Nauðsynlegt að sjá fyrir að vonbrigðum vegum jafn-
vægi verði milli sveita og kaupstaða „við sem
búum uppi í sveit þurfum líka að lifa". 6.1612-13.
Þá þurfi og [illegible] þessu að fækka kjördæmum eða
a.m.k. kjördæmakosnum þm. og mundi það
leiða af sér mikla óánægju. Heldur [illegible] að

× [illegible] til hafnargerðar í Rvík, sem komist hafi fram
vegna þess hve margir [illegible]

till. minni hl. en utankomin þó að í þeim sé „princip“ legri. Fús til samvinnu um að finna hér heppilegri leið. 6.1613.

Matthías Ólafsson till. meiri hl. um e.d. verða til að vekja alvarlega kjördæmaskipun landsins og en og því mótfallinn þeim. Eðl. vakir fyrir ne. að gera hin 8 tvímenningskjördæmi að einmenningskjördæmum, en það verður aldrei vinsælt, þau kjördæmi mundu þá taka of lítinn þátt í landsmálum. 6.1614. Í e.d. mundu sitja h.u.b. eingöngu Reykvíkingar, þar verða listarnir búnir til, því að þar sitja miðstjórnir flokkanna, og þar mundu ráða hverjir efstir verða á listunum. 6.1615.

Á fundi í V.-Ísafj.sýslu komu menn að þeirri niðurstöðu, að taka mætti 8 af þeim efstu, sem eru kosnir til n.d. og setja í e.d., en hinir skyldu vera kosnir með hlutfallskosningu. 6.1616.

Jón Ólafsson. þótt 8 kjördæmakosn. fækki. þá fækkar ekki nema 4 kjördæmum. Kjördæmaskiftingin nú mjög óréttlát og þarf gerbreytingar. Fækka mætti kjördæmum nokkuð e.t.v. með því að halda önnur að fólksfjölda. Akureyri, Ísafj. og

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

25.

Stjskr. 1913.

mætti t.d. laga

Leystir skj. til þeirra kjördæma, sem þau voru áður hluti af. 6.1617–18. Mikið hefur verið talað um skiftingu Alþ. í deildir, sem sumir væri réttara að hafa tvær málstofur eða tvö þing, því að til þeirra á að verða kosið á ólíkum grundvelli. Hér er aðalþungamiðjan í frv. og aðalmismunurinn á skoðunum mínum og minni hl. 6.1619. Ekki mundi happasælt að hafa óskift þing. Þjóðin er gjörn að sveigjast eftir hverjum golukasti. Þetta á sér stað hjá öllum þjóðum, og er nokkuð eðlilegt, og má ekki síður búast við því eftir að kjósendum verður fjölgað. Þing sem kosið er eftir slíkum skyndilegum byl getur gert svo mikinn skaða, að seint eða aldrei verði bættur. Flest öll þroskuðustu löndin hafa þessi tvö þing. Flest frjálsustu löndin hafa langtum ríkara aftur hald en er hér. T.d. England, Canada, Danmörk. Í þessu frv. er ekki ætlast til meira en kjósendur til e.d. hafi dálítið meiri lífsreynslu en þorri kjósenda. Örðugt að fá mælikvarða í því efni, hvorki dugar að binda kosnrétt við efni né stétt. Aldurinn, það eina sem hægt er að miða við því að með honum kemur

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur

lífsvenjuslan. Réttast að tryggja miklu meira
íhald í e.d. en hér er gert, en láta hana aftur á
móti hafa einungis frestandi neitunarvald um
tillögur á va. bls. 6.1619-20. Íhaldssemi e.d. geti
ekki orðið í mögulegum málum til niðurdreps, því að
þau muni lifa þessa frestun af, betra að draga gott
mál í fá ár en hlaupa svo á sig, að illt verði e.t.v.
ómögulegt sé að lagfæra það aftur. 6.1621. Ef
þessar till-um e.d. verða felldar greiði ég hiklaust
atkv. á móti öllu frv. Hræddur um að Íh.-Sjf.
hafi ekki fundið lausn vandans. Þeir hafa ekki
skilið, að íhaldstryggingin felst í aldri kjósenda
en ekki þeirra kosnu. 6.1621. Sú mótbára, að
e.d. mundi verða samansett af tómum R-víkur
þm. í meira lagi undarleg. Í n.d. sitja nú 10
þm. úr Rvík af 26 alm. Engin ást. að þeir
yrðu hlutfallslega svo margir með hlutfallskosn.
Minni tryggingu fyrir kosn. hæfra manna í smákjör-
dæmum. Þar komast miklu fremur að persónuleg
áhrif og hreppapólitík. Hæfari menn kosnir
skv. till. vr. Ef of hæfari menn eru í Rvík,
ekkert á móti því að kjósa þá til e.d. Hin
deildin á að gæta hagsmuna einstakra kjördæma.

© Borgarskjalasafn Reykjavíkur